

Dana Massowová

Hieronymus Lorm – muž, jenž otevřel hluchoslepým svět

„U Němců mají zase novou teorii, kdo není hrbatý, slepý, kulhavý nebo hluchý, nemá právo psát pesimistické verše. Majíť Němci básníka, Hieronymus Lorm, jenž jest vskutku děsnějším než Leopardi (...), jest slepý a hluchý. Ubozí básníci!“

(Z dopisu Jaroslava Vrchlického Sofii Podlipské z 26. 12. 1875)

V roce 2011 uplyne 190 let od narození Hieronyma Lorma, mikulovského rodáka, jenž umožnil hluchoslepým vnímat svět. Do historie se zapsal jako básník, filozof a novinář, ale především jako tvůrce prstové dotykové abecedy pro hluchoslepy, která se nazývá po svém autorovi – Lormova. Mnohým z nás jeho jméno ani abeceda nic neříkají, pokusím se proto v následujících řádcích přiblížit čtenářům tuto podivuhodnou a zajímavou osobnost.

Hieronymus Lorm (vlastním jménem Heinrich Landesmann) se narodil 9. srpna 1821 v Mikulově jako druhorozený syn váženého židovského obchodníka. Když bylo Heinrichovi sotva rok, přesídlila celá jeho rodina do Vídně, kde otec Christian Landesmann založil známý obchodní dům C. Landesmann a syn. Heinrich začal navštěvovat školu u sv. Anny, později na vídeňském gymnáziu studoval také hudbu, pro niž měl nadání již od dětských let.

V 16 letech postihla mladého Heinricha choroba a během několika dní zcela ztratil sluch a zeslábl mu také zrak. Vypořádat se se ztrátou tak důležitého smyslu, jako je sluch, muselo v dorůstajícím mladíkovi budit mnoho zoufalství a skepse, které nakonec vyústily v jeho životní filozofii založené na pesimismu. Mladý Landesmann musel zanechat studia a začal soukromě studovat poezii a filozofii, v nichž nacházel útěchu. V té době začal psát a publikovat básně. Jeho první verše vyšly roku 1837 ve vídeňských divadelních listech. Báseň se jmenovala příznačně: Klage eines Tauben (Žaloba hluchého).

O osm let později Landesmann zcela oslepl na levé oko, což mělo za následek další vlnu dlouhodobých depresí. Někteří Lormovi životopisci dokonce hovoří o sebevražděných sklonech mladého nadějněho literáta. Bylo to jedno z nejtěžších období Lormova života, které se mu naštěstí podařilo překonat. Avšak pocit životního utrpení v něm zůstal hluboce zakořeněn a odrážel se i v jeho poezii. O ní Jaroslav Vrchlický říká: *„Poezie osamělé, pesimisticky naladěné osudem i životem, poezie úzkého horizontu jedné bytosti, myšlenkově těžká, hluboká, záživná, ale jen v sobě v svém utrpení a bolesti zakotvená, k sobě se vždy vracející, sebou a svým duševním žitím docela uzavřená.“* (Z dopisu Jaroslava Vrchlického Sofii Podlipské z 26. 12. 1875)

Mládí prožil Heinrich Landesmann v tzv. metternichovském absolutismu, tj. v době, kdy byly utlačovány veškeré projevy svobodného ducha a byla zavedena cenzura. Proti praktikám tohoto režimu ostře vystupoval a stal se tvrdým kritikem politického i literárního života doby. Ve svých veřejných vystoupeních se dožadovoval práva na svobodu slova. Za své postoje býval pronásledován, a proto začal užívat pseudonym Hieronymus Lorm. Jméno Hieronymus (česky Jeroným) si zvolil podle sv. Jeronýma, který psal o osamělosti a svůj život dokončil v samotě jako poustevník; příjmení Lorm přejal od svého oblíbeného hrdiny z románu De L'orme od anglického romanopisce G. P. Jamese, s nímž se cítil být spřízněný. Tento pseudonym užíval pak pro celou svou další tvorbu a pod ním je znám veřejnosti dodnes.

Před hrozbou zatčení odešel Lorm do Německa, kde mohl dál svobodně publikovat. Nejprve se usadil v Lipsku a roku 1847 zde vyšla jeho první kniha – Wien's poetische Schwingen und Federn (Vídeňské literární vzlety a pelichání). V souboru studií ostře kritizoval vídeňské poměry v době vrcholu metternichovského absolutismu.

Hieronymus Lorm (1821-1902)

Po březnových dnech roku 1848, kdy padl Metternich a jeho vládní systém, se Lorm vrátil zpět do Rakouska. Usadil se v Badenu u Vídně, odkud redigoval fejetonový plátek deníku Wiener Zeitung. Usilovně pracoval jako novinář a byl kriticky činný ve všech oblastech literatury a estetiky. Komentoval politické a společenské dění, psal romány, povídky, aktovky a básně. Jeho kritické úsudky byly velice ceněny. Podrobně se zabýval indickou filozofií a tvořil filozofické spisy.

Roku 1856 se oženil se svou o devět let mladší sestřenicí Henriette Franklovou a z jejich manželství vzešly tři děti - dcera Marie a dva synové Ernst a Adolph.

Roku 1881 přišel Lorm zcela o zrak. Aby dokázal se svým okolím i nadále komunikovat, vytvořil jednoduchý dorozumivací systém založený na hmatovém poklepávání a stiscích dlaně. Poprvé byl tento systém veřejnosti představen jeho dcerou Marií Landesmannovou až v roce 1908, šest let po Lormově smrti. Tato forma dorozumívání s hluchoslepým se osvědčila natolik, že se užívá dodnes a řadí se mezi základní komunikační systémy hluchoslepých. Je upravena do několika jazyků, neboť původní abeceda byla vytvořena pro němčinu. Oproti jiným formám dorozumívání je Lormova abeceda rychlá, srozumitelná a lehce naučitelná. „*Jednou z největších předností této řeči je,*“ jak uvádí Landesmannová, „*že prodleva mezi stisky je srovnatelná s obracením listů v knize.*“ Vzdělaný a nadále tvořící Lorm dokázal prostřednictvím této abecedy vedle předčítání a diktování textu také přijímat notový záznam či hrát šachy. „*Dlaň ruky se dá srovnávat s klávesnicí klavíru, kdy hráč se velmi rychle naučí hrát automaticky, aniž by sledoval noty, stejně tak brzy se naučí poklepávat na prsty písmena, aniž by k tomu potřeboval sledovat ruku,*“ dodává Landesmannová výhody systému svého otce.

Roku 1892 se Lorm odstěhoval do Brna k synovi Ernstovi, který tu působil jako lékař. U něj strávil poslední léta svého života a zde napsal své hlavní filozofické dílo *Der grundlose Optimismus* (Bezodný optimismus). Zemřel 3. prosince 1902 v Brně a byl pochován na židovském hřbitově v Židenicích.

Ve své životní filozofii Lorm zpočátku propadal oprávněně beznaději a hlubokému pesimismu. I přes stupňující se zdravotní potíže však dokázal na sklonku života svou celoživotní skepsi překonat, což svědčí o obrovské síle jeho ducha. Ve svých dílech se postupně pracoval řadou meditativních estetických a filozofických esejů od beznaděje přes osobní rezignace až ke svému „bezodnému optimismu“. Lormův odkaz je živý i dnes – ať již užíváním jeho prstové dotykové abecedy mezi hluchoslepy a nevidomými, nebo jeho duchovní silou, která je inspirující pro nás všechny.

Výběr z literatury

STRAUB, Julian: Hieronymus Lorm, München 1960 (disertační práce).

VESELÝ, Jiří: Hieronymus Lorm und Adalbert Stifter, in: *Mährische deutschsprachige Literatur. Eine Bestandsaufnahme. Beiträge der internationalen Konferenz Olmütz, 25.-28. 4. 1999* (ed. Ingeborg Fialová-Fürstová), Olomouc 1999, s. 94–102.

LANDESMANN, Marie: *Dr. Phil. Heinrich Landesmanns leicht fassliche und einfach ausführbare Finger-Zeichensprache für Taubstumme, Taube, Taubblinde und Schwerhörige*, Brünn 1908.

PLACZEK, Baruch Jakob: *Nachruf gehalten an der Bahre Hieronymus Lorm am 5. Dezember 1902*, Brünn 1902.

VRCHLICKÝ, Jaroslav: *Dopisy Jaroslava Vrchlického se Sofií Podlipskou z let 1875–1876*, Praha 1917.

Dana Massowová

Hieronymus Lorm – the man who opened the world for the deafblind

The article is devoted to the life and work of Hieronymus Lorm (1821–1902). He was born in Mikulov and was a famous poet and philosopher. He invented the system for the blind-deaf people which is based on touching and gripping on a hand. This method of communication is still being used and it is named after its inventor – Lorm's touch-finger alphabet.